

QUINA LLENGUA PARLÀVEM

Enric Mirambell i Belloc

CRONISTA OFICIAL DE LA CIUTAT DE GIRONA

En l'escola en la qual vaig aprendre les primeres lletres, escola que no vaig deixar fins haver acabat el segon curs de batxillerat, fèiem tot l'ensenyament en castellà, però en la primera classe, que era la dels més petits, les llengües es barrejaven. Parlàvem molt en català, però progressivament s'anava introduint l'ús del castellà, llengua en què estaven escrits els llibres que s'usaven. Tots menys el Catecisme, que sempre va ser català. Com també les sovintejades oracions es resaven en català. Una excepció era el cas dels nois de parla castellana, que tenien el llibret del Catecisme en castellà i també resaven en la seva pròpia llengua materna. Amb molt bon criteri, el professor, l'*hermano* marista, encarregat de la primera classe era sempre català, tot i que en el col·legi era freqüent que hi hagués més *hermanos* castellans que catalans. Però en el meu temps d'escolar, el superior també sempre va ser de parla catalana. A mesura que anàvem avançant en l'ensenyament, el castellà s'anava imposant. Era normal recitar poesies catalanes, i cantar cançons amb lletra de mossèn **Cinto**. En la meua escola vaig aprendre a cantar el *Virelai*. En aquell temps encara dèiem il·luminau, en lloc d'il·lumineu, com després es normalitzà. Els anys immediatament anteriors a la guerra, en el meu col·legi teníem lliçó de llengua catalana, que es donava el matí dels dissabtes. No n'aprenguérem ga-

ire; però sí algunes coses bàsiques que ja no vaig oblidar mai. Una gran eina per familiaritzar-nos amb el català escrit fou la revista setmanal *El Patufet*. Ens arribava cada dissabte i el llegíem des de la portada fins la darrera plana. Sense deixar les «Pàgines viscudes», escrites per **Josep M. Folch i Torres**. Ens hi divertíem molt; però també era per a nosaltres una doble lliçó: de llengua i d'humanisme. Era una publicació que la mainada assaboríem amb delit; però els grans no s'averonyien de donar-hi un repàs.

No cal dir que al pati del col·legi el català era l'idioma predominant. Amb l'excepció quan es jugava a futbol, en què s'usaven les expressions pròpies del país originari d'aquell apassionat esport. Era normal sentir les paraules orsai, *penalti*, *fleking*, *córner*, *out*, *refli*... Com també parauels castellanes apreses en les cròniques periodístiques.

A l'institut de secundària, els anys anteriors a la guerra del trenta-sis, totes les classes es donaven en castellà, com també eren en llengua castellana els llibres de text. I també tota la documentació administrativa. Això no impedia que si, fora de l'aula, parlàvem amb els professors que fossin catalans, ho féssim en la nostra llengua.

Durant els anys de la guerra es començà a donar alguna classe en català, especialment en el cas d'algun professor jove que hagués cursat estudis a la Universitat Au-

tònoma de Barcelona. Però els professors antics continuaren amb el castellà, encara que fossin catalans. El que ens sorprengué fou el cas que es donés en català l'assignatura de llengua castellana. En canvi trobàvem molt natural rebre les lliçons de matemàtiques i d'història en la nostra llengua. En aquells tres anys d'excepció vingueren alguns nois de terres castellanes, com a refugiats que fugien de la guerra. I això originà que en les nostres converses amb ells haguéssim de parlar en castellà per tal de poder entendre'ns amb aquells nous companys, amb els quals intercanviàrem una bona amistat.

Acabada la guerra el castellà va ser la llengua exclusiva en tots els graus de l'ensenyament. I en totes les assignatures sense excepció. Fins i tot haguérem d'aprendre el parenostre en castellà.

En aquells primers anys de postguerra es donaren casos sorprenents. Persones de casa nostra que entre ells parlaven en castellà. Un cas esperpèntic fou el d'un excombatent del bàndol nacional que quan retornà a casa seva els parlava en castellà i la seva mare li va dir: «Noi, que t'has tornat boig?». La predicació en les esglésies també s'havia de fer en l'única llengua oficial. Que en realitat no era l'única, ja que la llengua oficial de l'Església era el llatí. Però fer els sermons en llatí hauria estat inútil, ja que els fidels no l'hauríem entès. Ja en alguns auditoris era complicat que s'entengués un sermó en castellà. Les tres avemaries que es resaven al final de la missa, alguns les resaven en llatí; però la majoria continuaren resant-les en català. Les pregàries públiques s'havien de fer en castellà. Però moltes persones resaven el parenostre en llatí.

Abans i també després de la guerra hi havia famílies que als fills petits els parlaven en castellà, amb la finalitat que dominessin més la llengua dels seus estudis, i per si més endavant havien d'anar a Madrid per practicar oposicions, cas bastant freqüent per encarrilar la vida professional. També es donava el cas de parlar en castellà perquè «*hace más fino*».

El català que sempre havíem parlat no

era massa perfecte. Estava ple de castellanismes i de barbarismes, per no dir que es deien moltes barbaritats. Algunes expressions es deien en castellà per fer-les més carinyoses, com ara *adiós*, en lloc d'adeu. O més fines, com *tocino*, per no dir porc, que es considerava groller. Si en la compra havíem notat que ens havien enganyat en pesar el que havíem comprat, dèiem que ens havien *quitat pes*, per no dir que ens havien estafat o robat, qualificatius massa contundents. Era normal dir que els soldats vivien en el *cuartel*, en lloc de caserna o quarter. Si un soldat l'havien ascendit un grau l'anomenàvem *cabo* o *cabu*, en lloc de caporal. Vaig conèixer un senyor que, per donar més èmfasi a la seva dicció, cada dos per tres inseria un *sin embargo*, per no saber dir tanmateix. En molts casos es pretenia catalanitzar una paraula canviant la darrera síl·laba del mot castellà.

En els darrers temps les coses han canviat radicalment. L'ensenyament del català i en català en tots els graus d'ensenyament. La publicació de molts llibres i de premsa en la nostra llengua ha estat definitiu. Ara es parla més, i més correctament i s'escriu amb més perfecció en la llengua nativa. Ja no diem *enxufe*, sinó endoll. I passem l'estona i no el *rato*. El recordat professor **Salvador Sunyer** deia que *rato* era el marit de la rata. Cosa que ajudava a no repetir aquell barbarisme.

Però encara ara que hem anat corregint els antics defectes i depurant el nostre llenguatge hi ha persones que porten el nom tan nostre de Montserrat i que parlen la llengua a la perfecció, o que fins i tot ocupen càrrecs de responsabilitat en l'administració pública o en la televisió catalanes, que es fan dir o es deixen dir *Monse*. I no s'adonen que aquesta forma no és altra cosa que la castellanització del nom més català del nostre santoral. Jo no havia conegut cap *Monse* abans de l'any 1939. Ni tampoc l'he trobat en cap de les obres dels nostres escriptors anteriors a dit any. Qui va introduir aquesta nefasta castellanització va ser la Secció Femenina de la Falange. Amb quina afició aquelles noies pronunciaven aquest solemne barbarisme!